

Pòrtic

Ja fa més d'un any i mig que s'aproven les quatre lleis que regulen l'organització territorial i el règim local de Catalunya. Des del moment de la promulgació de les lleis, per un cantó s'han volgut presentar com «un conjunt travat i harmònic (...) que instaura a Catalunya un model d'organització territorial capaç de donar una resposta satisfactòria als problemes que la nostra col·lectivitat té plantejats a nivell local». Per altra banda, no són escassos els qui veuen en l'aplicació d'aquelles lleis una font de problemes perquè afirmen que l'adaptació d'unes entitats territorials definides fa més de mig segle per complir uns objectius diferents dels que ara els són atribuïts no serà d'acomodació fàcil i que ha de generar contenciosos nous sense haver pogut resoldre encara els antics.

De totes maneres, sembla com si s'hagués esmussat el debat que havia estat present a la premsa barcelonina i a les converses i als fòrums més amplis, com quan un silenci espès apareix després d'una tempesta que havia estat desfermada. I hom es pot preguntar si s'ha produït una acceptació més o menys voluntària de les lleis o si el silenci reflecteix un cansament general o un esgotament, o si és la manifestació d'un interès en no voler precipitar els canvis, convençuts, els qui ho pensen, «que no fer res ho arregla tot» i que val més deixar passar els abrandaments.

Però, segurament, aquesta sensació d'atur no és general. Potser, és una visió incompleta de la realitat. I això es comprova que és així, només consultant la premsa diària i les revistes de molts indrets de Catalunya, o bé assistint als debats que continuen celebrant-se arreu o bé participant a les reunions de la Comissió de Delimitació Territorial que ha d'estudiar les al·legacions de fet que li són presentades en defensa d'una pretensió o d'una petició de reforma d'algun aspecte de les Lleis Territorials o de modificació dels límits establerts.

La veritat és que existeix un coneixement escàs del que s'està efectuant a la citada Comissió i només s'han volgut conèixer els seus resultats més espectaculars: el seu parer favorable a la creació de tres comarques noves. En canvi, s'ignora o es vol ignorar que en el si de la Comissió de Delimitació Territorial s'ha suscitat diverses vegades el debat sobre temes metodològics i sobre la conveniència de donar o no una solució pragmàtica als conflictes plantejats amb les respostes a la consulta municipal efectuada per la Generalitat. De les respostes rebudes i de la documentació posterior elaborada en defensa de la conveniència de que siguin tingudes en compte, i de la que han aportat els Serveis tècnics

o els propis comissionats, es constata que el debat continua viu i encès en molts indrets de Catalunya i que convindria que hom estudiés amb interès tots els punts de vista emesos, sobretot els geògrafs.

Tot i que sembli convenient concedir el màxim respecte a la voluntat expressada pels municipis (canvi d'adscripció comarcal, creació de comarques noves, problemes de capitalitat, aparició de grups supramunicipals —o subcomarcals, com es vulgui— que malden per assolir el seu reconeixement) i que sigui notori l'interès d'alguns en mantenir incanviades les comarques de l'etapa republicana, l'estudi de cada cas i la discussió dels informes presentats ha fet prevaldre el criteri d'adoptar simples pre-acords que no comportin una modificació precipitada i que deixin la solució definitiva de tots els conflictes plantejats per a un únic acte formal global, quan tot s'hagi debatut detingudament.

És veritat que la discussió dels casos i la redacció dels pre-acords han anat creant un cert cos doctrinal, però sembla que l'interès per aquestes qüestions —d'abast polític, territorial, administratiu, social innegable— hauria d'ésser general i no restar circumscrit als que se'n senten afectats i a les Comissions respectives de Delimitació i Jurídica Assessoradora. Sobretot, val la pena insistir-hi—, sembla que seria convenient que especialment els geògrafs no deixessin d'analitzar els casos oberts i aportessin les seves opinions i contribuïssin a mantenir més viu el debat per evitar que es pogués cloure en les fronteres de les conveniències més estretes. Perquè el que hi ha no és una discussió de punts de vista concrets sense especial rellevància, sinó que es tracta de prendre decisions que afecten tot el territori de Catalunya; es tracta de consagrar una visió determinada del territori, oberta a noves aportacions teòriques o mantinguda en uns esquemes més tradicionals, amb tot el que la decisió comporta pel futur curs de la vida col·lectiva dels catalans. És prou significativa la presència de casos que s'han de resoldre i que comporten l'adopció, potser, d'un criteri comarcal nou. Només cal veure els plantejaments dels casos de Sant Celoni, Calaf, Palafrugell, Blanes i l'Alt Maresme, Santa Coloma de Queralt, Prades i les muntanyes, l'Alta Ribera, les Garrigues occidentals, la Ribera de Sió, l'entorn gironí, etc.: són casos i exemples del que s'està analitzant.

Un altre exemple capital l'ofereix la definició de l'àrea de Barcelona. Sembla com si tot l'esforç efectuat abans de l'aparició de la llei en defensa o en contra de l'organització que existia, en defensa o no del paper dirigent del conjunt barceloní, hagués exhaurit els arguments i esgotat l'interès i, en canvi, qüestions com la relació de la ciutat central amb les seves veïnes i l'adscripció d'aquestes en alguna unitat comarcal determinada o les relacions especials que sembla que existeixen en el si del territori metropolità o la manera de resoldre la dificultat de crear ens comarcals d'estructura unimunicipal, demostren que no seria fútil la continuació de la discussió.

Més recentment, el planteig de l'àmbit supracomarcal obre noves possibilitats d'estudi. Tant el nombre de divisions regionals o vegueries com el contingut de les mateixes o com la ubicació de les seves capitalitats, proporcionen matèria suficient per debatre. La distribució de les terres de Vic, de Ripoll o de la Cerdanya, per exemple, l'existència de centres dinàmics que demanen el seu reconeixement, com la Seu o Tortosa, el problema pràctic i alhora teòric de la consideració de la unitat o diversitat de les terres ponentines, etc. són altres exemples de casos avui plantejats i encara no resolts que esperen la contribució especulativa conjunta dels geògrafs.

¿Què és la comarca, a finals del segle XX? ¿Serveixen els esquemes doctrinals nascuts fa més d'un segle i mig, quan la burgesia liberal intentava definir el marc territorial idoni per a la seva actuació? ¿Pot ésser convenient considerar les unitats territorials possibles com el marc necessari per organitzar la vida d'una societat descentralitzada i autogestio-

nària? ¿Quin paper tenen, encara avui, els determinants físics a l'hora de la fixació de límits?

Sembla que és innegable la importància del debat sobre què és el territori i sobre quines relacions hi ha entre el fenomen de la urbanització i el de la vigent importància del fet metropolità i el del coetani esclat de la ciutat tradicional i el de la Catalunya-Ciutat que ara s'està actualitzant. I com que, tal com assenyala el departament de Governació de la Generalitat, «el debat sobre l'estructuració regional de Catalunya està en un estadi molt menys desenvolupat del que es trobava el debat sobre l'estructuració comarcal», és innegable l'interès que té escatir quines i quantes han d'ésser les regions del territori català i quines haurien d'ésser les seves funcions i les seves competències.

Considerar tot això ha portat la SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA a preparar unes jornades d'estudi dels fets regionals i territorials en què puguin participar geògrafs de procedències diverses i l'ha portat a la preparació del programa d'activitats del curs 1988-1989 que es publica a aquest número de la revista «Treballs de la Societat Catalana de Geografia».

És indubtable que tota la situació actual justifica un plantejament nou dels esquemes tradicionals i que fa més evidents els lligams existents entre les concepcions teòriques i les conveniències i les necessitats socials, sense oblidar el pes dels interessos polítics de diversos nivells. Analitzar teòricament l'aparició dels plantejaments tradicionals en un context històric i social concret (participacions dels senyors Carreras Puigdengolas i Josep Termes), estudiar alguns casos concrets oberts actualment (Collserola i la xarxa viària, per exemple, amb les intervencions dels senyors Casals i Herce), visitar sectors de Catalunya on siguin identificables diversos contenciosos (regions del Vendrell i dels «imprecisos límits» de la Segarra), debatre amb els interessats la situació present tan vertiginosament canviant (visita dels components del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà), són aspectes del programa del curs que acaba de començar sense oblidar, és clar, els cursos de didàctica de la geografia i de l'evolució més recent del pensament geogràfic al món.

Seria interessant que tant del desenvolupament de les tasques descrites com de l'enriquiment que haurà de produir la celebració de les jornades de debat previstes, com de la concreció d'altres iniciatives voluntaristes, entre les quals és recent l'organització d'una associació de tècnics geògrafs, en sortís més abrandat que mai i més fèrtil que mai el diàleg entre els geògrafs i més ajustada que mai l'actuació d'aquests geògrafs amb la realitat viva actual.

LL. C. i S.

Ens plau encapçalar aquest quart recull d'homenatge a Josep Iglésies i Fort amb una fotografia presa al Coll de la Boixeda el dia 30 de juny de 1979, durant la sortida d'estudi que la SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA efectuà al Ripollès.